

З Я С Ж Ё

Штомесячны літаратурны дадатак
да газеты „Камуніст“.

№ 4.

13 чэрвеня 1928 г.

№ 4.

З Ь М Е С Т.

АПАВЯДААНЬНІ: Між балотаў—М. Мікіцін,—Лірнік—В. Га-
раўскі.

ВЕРШЫ: А. Жукоўскага, А. Атавы, А. Жаўрука, А. Бла-
кітнага, Б. Цівуна і Я. Пралескі.

М. МІКІЦІН.

Між балотаў.

Дзень схіляўся к вечару.

Распаліўшаеся за дзень сонца
чырвона-мядзяным тварам сваімі
афарбляючы апошнімі кароткімі
праменьнямі верхавіны кашла-
тых дрэў і лёгкія празрыстыя
ваблачкі, хавалася за космы лесу
далёкага.

Паволі гусьцелі цюкі і нібыта
дзяўчынка да каханага, ўсё блі-
жай і бліжай туліліся да зямлі,
кустоў, хат...

У няшчотнай істоме засыпала
жытняе поле—ня чутна шэлясту
цяжкіх каласоў.

Сьвежым павевам, поўным па-
вабнага паху мядовага, спакой-
на патыхаў луг.

Наміткай срэбнай зацягваючы
паўзьярэжны алепнік закуры-
рылася парай, бы дзедава лысі-
на, рачулка.

Усё шукала пакою.

Жыцьцё замірала...

Шляк... Абапал густы, куча-
равы хмызьняк—не прадзярэшся.
У тры ніткі выкручаста разбе-
гліся ў далю каляіны. Цені фан-
тастычнымі ўзорамі паклаліся ніц
на зямлі.

Ціша.

Бы з прасонку ўздрыгануліся
вешцеякамі кусты арэшніку і
зноў замерлі ў сваім спакойным
сьне. Цяжкія, буйныя кроплі
жомчуг-расы скаціліся долу з
мокрага лісьця—зьмяшаліся з
прыдарожным пылам.

Недзе хрупнула... Шаляснула...

На поваратцы дарогі праз
гальлё і лісты асьцярожна пра-
ціснулася галава. З-пад густых
космаў-броваў вочы ў пацёмкі.
Поглядам налева, направа і ціхі
сьвіст спазьніўшаеся слонкі пра-
плыў у паветры.

Ні гуку...

Яшчэ і яшчэ прарэзаў сьвіст

імглу вячэрнюю і заціх недзе ў кустох.

—Татка!.. Та... та... ат!.. —шэптам дзіцёнка адгукнуўся змрок.

Маленькі камячок борзданька выкаціўся з цемні, метануўся ў бок, перацаціўся праз шлях і шэрым зайчыкам зьнік у чорнай цени прыдаражнае каўдобіны.

А ноч, ноч пруткімі абымкамі павольна агортвала і лес, і кусты, і шлях нібы жадаючы сукрыць ад хцівага вока людскога новае дзіўнае жыцьцё.

Хто ня ведае „Гіблае балота“, як называюць ваколічныя сяляне балота з рэдкім, кволым хмызьняком, з нізкарослымі гарбатымі калекамі-хвоямі, з купінамі, парослымі мохам, з выгарамі чорнае, як дзёгаць, вады, балота, што апаясвае шырокім поясам векавечны бор.

Ні праезду ў ім, ні праходу.

Адны камары вячэрнім змрокам гудуць у цяжкім, вільготным, атручаным гнільлю паветры.

Шырока разляглося балота, аднузваючы ад сябе ўсё жывое. Ні чалавек, ні жывёла ня трывожаць яго.

Сяляне аб'яжджаюць кругом —праехаць нельга, ды „хай яго немач, гэтага балота, ня добрае гавораць аб ім“ і неахвотна перадаюць апавяданьне пра хлопчыка анучніка, што загінуў там за грашы.

—Вядома, Анешчына гэта ў нас, дзікае месца. Хто яго ня ведае, хоць-бы і гэтага балота. Заўсёды вада і вада. У засушлівы год толькі падсыхае, тады і праехаць можна па ім і жывёла знойдзе сабе тое-сёе, але—ня ездзяць.

Так вась, гавораць, і ў той год быў сухмень. На полі ўсё пагарэла. Ня ведалі за што і ру-

кі зашчапіць. І зьявіўся у нас па вёсках анучнік—скупляў у баб анучы, старызну, усялякае рызьзё. Праедзе за дзень і назьбірае воз. І куды яму гатулькі?.. Пазьбіраў быў чысьцюсенька ўсё. Пачаў шчаціну скунлаць, косьці... А ездзіць любіў ён, трэба сказаць, праз гэтае балота—бліжай было, і ездзіў удвох, з хлопчыкам—сынам мабыць яму даводзіўся.

Нейк знайшлі вась гэтага анучніка на дарозе. Увесь у крыві, галава на яешню пабіта. Як жывы застаўся, хто яго ведае. Непадалёку і воз. Усё перавернута, параскідана і хлапца няма.

Прывязьлі гэта анучніка ў вёску, а ён усё пра хлапца памінае і пра балота.

Наехала начальства. Зьбілі ўсю вёску на балота—хлапца шукаць. Шукалі, шукалі—няма.

Нехта пазайздросціў на грошы анучніка, ну і падпільнаваў. Хлапец, як убачыў, што не пераліўкі, з возу ды наўцёкі на балота. Але, відаць, здагналі яго і там...

Пад восень пастух знашоў.

Сталі гэта каровы на адным месцы, рыюць зямлю капытамі. Падышоў пастух паглядзець чаго яны. Бачыць, стаяць каровы над лапінай сухога парыжэлага моху. Зьдзівіўся, але капануў эта ён, а там... і ляжыць забіты.

Гавораць, за два рублі загінуў хлапец.

Гіблае гэта месца, хай яго немач.—

Мярцьвачы пакой „Гіблага балота“ парушыўся санавітым чвяканьнем ды ўсплёскамі вады.

Моўчкі ў цемрадзі з купіны на купіну пасоўваюцца дзьве постаці. Асьцярожна, вобмацкам разлічваючы кожны крок Андрэй

Хвошч з сынам сьпяшаюцца да сваіх у стары бор, што на гарбылі сярод балота.

Радасную вестку прынёс сын.

Годзі туляцца па лесе, па балотах. Палякі пакінулі ваколільныя вёскі. Палякоў няма. Можна прымацца зноў за гаспадарку, за працу. Таварыш Паўлаў склікае сялян. Гэтыя навіны доўгачаканыя акрыльвалі Андрэя Хвашча і ён сьпяшыўся да сваіх.

— Ну!.. ну!.. партызан, мой,—з ласкаю ў голасе зварачаўся Хвошч да свайго сына,—не аставайся, а то зараз заядуць цябе мухі з камарамі.—І малы, белагаловы хлопчык, углядаючыся ў кожны куст, у кожную купіну, што фантастычнымі зданямі становіліся перад ім, ледзь пасьпяваў за бацькам.

Чорнай сьпяной вырас бор. Яшчэ некалькі крокаў і яны між сваімі.

Мяккі дзірван скрадвае гукі. Цемень, хоць пальцам у вока, праглынула Хвашча з сынам. Па адных, вядомых толькі Хвашчу прыметах, знаходзіў сьцежку да стану ў бары.

Невялічкая палянка сярод вэкавечнага бору з яго таўшчэзнымі асілкамі-хвоямі, сукрытая ад вока людскога, жыла сваім асабістым жыцьцём.

Устаўленая па краёх калёсамі з узнятымі ўгару аглаблямі, бы рукамі затрупяненымі ў міжвольным руху сваім, з прывязанымі коньмі, з вогнішчам сярод гэтага нязвычайнага кода, з раскіданымі там-сям па іглістым дзірване шэрымі грудамі-целамі рабіла надзвычайнае ўражаньне.

Як нейкае чудзішча казачнае смагла лізала вялікае вогнішча

сваймі чырвонымі языкамі чорны мрак ночы.

У бяссьільным жаданьні праглынуць цемень, час-ад-часу выплёўвала яго ў злабе снапы іскраў і вогнены дождж, падхоплены ветрыкам, разносіўся: нікнуў у маўклівай цішы.

Крывава водблеск агню падаў накрыжастыя старадрэўныя хвоі, што згрудзіліся вакол, бы ў здзіўленьні, блытаўся ў космах чалавечых бародаў, калматых шапках, наліваў чырванью скопанае ў трывозе вока каня.

А зверху, скрозь клубы сівага дыму, працягваліся над усім даўгія махнатыя з вузлаватымі пальцамі лапы-сукі і, здавалася, вась-вась зграбастаюць яны, раздзяруць на часткі ўсё жывое.

Раскіданыя па калёсах і долу кажухі, сьвіты, кайстры, зброя і рознае начыньне сьвеведчылі, што ня першую ноч асьвятляецца паляна полымем вогнішча, што ня першую ноч выслухоўваюць задуменыя хвоі заветныя думкі людзей.

Сяляне вёскі Прыбалацьце мелі тут свой стан.

Усё, што было моцнае, здаровае, маладое, усё, што магло трымаць зброя ў сваіх закарузлых, карчаватых руках,—усё хавалася ў гэтым бары сярод балота.

Хаваліся ад палякаў.

Ня кожны прайдзе туды, ня кожны знойдзе між купінаў сьцежку. Ды ці была яна?..

Часамі выхадзілі прыбалатцы патрывожыць панства, рабілі налёты, абараняліся самі, абаранялі сваіх дзяцей, жонак, свой апошні скарб і зноў ухадзілі ў бор, свой паўстанцкі стан, як жартам назвалі яго.

Шмат каму з вяскоўцаў бор

стары ласкава—ціхім гулам сваім скрашваў апошнія хвіліны жыцця.

Шмат каго прытуліла да грудзей сваіх пад мяккім дзірваном баравая зямля.

Сьведкамі нямымі таму курганов, другі, трэці...—воддаль ад стану.

Даўно ўжо ня было вестак з вёскі і Андрэй Хвошч, якога была чарга, пашоў на паваротку.

Сувязь між вёскай і борам падтрымоўвалі хлапчукі. Ём спадручней было пракаўзнуць неўзаметкі міма воч ворагаў і паўедаміць, што дзеецца.

І гэтыя маленькія памочнікі з поўнай сьведомасьцю за адказнасьць свае справы, за жыцьцё сваіх бацькоў выхадзілі па чарзе на паваротку дарогі, каб паслухаць „слонкі“.

Так пашоў быў, але не зьвярнуўся назад і Мацей хлапец, трынаццацігадовы Паўлючок.

Вось і цяпер згуртаваўшыся ля вогнішча і перакідаючыся словамі чакалі вяскоўцы навін.

— Штось доўга няма Андрэя, —ні да каго не зварачаючыся зазначыў Піліп Каравай, мужчына гадоў сараку, з чорнаю бародкаю, распальваючы вугалём сваю люльку,—каб часам чаго ня здарылася.

— Ды не, ён асьпярожны. Хіба вась у вёсцы што нядобрае, — не адрываючы ад агню свае глыбока замаўшыя вочы адгукнуўся Мацей. Можна зноў забілі хлапца, як майго Паўлючка.

Пачуўшы пра забойства свайго сына Мацей Кандавы нейк раптам змяніўся. З вясёлага, жартаўлівага мужчыны зрабіўся ціхім, негаворкім. Вочы праваліліся глыбока і паглядалі ўвесь час у далю. З твару схуднаў,

шчарнеў. Аб чым бы не пачынаў гаворку, канчаў заўсёды сваім сынам.

Сьмерць сына зрушыла чалавека.

— І што там дзеецца на вёсцы?.. Як там маецца баба?.. Эх! хутчэй-бы які канец. А то зрабіўся ні то зьверам, ні то няма ведама кім. Туляешся па лесе, як воўк, а ў хаце, на полі ўсё стаіць, — завугніў цягуча Трахім Гнюс.

— Ну, зноў зайграў сваё!.. А табе які жадаўся-б канец,—папытаў у яго Каравай.—Па жонцы засумаваў?..

— Ат... усёроўна. Ні ад каго добра няма. Ад палякаў сядзіш у лесе, ад саветаў—у хаце няма пакою.

— Эх ты, Гнюс! Не чалавек ты, а сапраўды гнюс. Вось толькі і трубіш сваё: „Тое дрэнна, да тое ня добра“. Чаго-ж ішоў за намі?! Сядзеў-бы ў хаце з палякамі ды й годзі. Дык не, пацягнуўся. Ня бойсь, як ні рады быў, але нагай не да смаку прышоўся—кінуў і бабу. Эх! Гнюс ты, Гнюс. І калі пачнеш глядзець на ўсё іначай... Вось пачакай крыху. Ня век-жа будзем тут векаваць. Хутка прыдзе падмога, тады і ўбачышся.

— Да ты-ж, здаецца, ня так даўно быў тамака, на вёсцы,—перапытаў сусед, крывы Аўхімка.

— Ат!.. Быў?!.. Ну, быў... што з таго, што быў!

— А тое, што, браце, ты запамінаеш часы пачаў нешта часпіць у вёску, і страх цябе не бярэ цягацца, а тут скуліш, як шчанё бяз маткі. Пашоў-бы ды сядзеў бы ўжо за адно ў хаце.

— Да кінце вы!.. э...э...э... знашлі во з кім спрацацца,—перабіў, падсоўваючыся бліжэй да агню, Максім Кудзер.—Што гэта

я...э...э...э... хацеў папытаць у вас. Думаю гэта мужчыны, думаю, а разгадаць ня ўмею. Скажэце, што гэта за чалавек... э...э...э... таварыш Паўлаў. Ніяк ня ўцяплю.

— Тут і думаць няма чаго, — азваўся Піліп, — чалавек што ні ёсьць правільны і ўсё тут.

— Э...э...э... правільны кажаш!. Вэнь і Гнюс, э...э...э... як паслухаць яго, здаецца э...э...э... таксама чалавек правільны. Усё да хаты рвецца, усё па жонцы, па гаспадарцы сваёй жалкуе.

— Ну і параўнаў!... таварыш Паўлаў і ёсьць таварыш Паўлаў, а Гнюс — гнюсам і застаецца. Таварыш Паўлаў табе ня скажа, што яму канец абы які, каб толькі скончыць хутчэй, хоць і ня тэўшы, а вось Гнюс.., Ці ты ня ведаеш яго...

— Што гэта вам Гнюс ды Гнюс! На язык скула, ці што, — зазваў апошні.

— А тое, што ты і ёсьць гнюс, каб бабу убачыць дык гатоў пад паляка пайсьці, А таварыш Паўлаў за цэлую воласьць думае як вызваліцца. І чаго ты тут з намі — хто цябе ведае.

— А каму-ж думаць, як не яму. Ён-жа старшыня, так скажаць, галава воласьці, а да таго-ж і грошы бярэ — яму і думаць.

— А ты багата думаў ці думаеш? У цябе-ж і гаспадарка, і хата, і дзеці, ды нават і баба-ж твая. Эх ты!.. Найміт ты панскі! Адно слова — гнюс!

— Ды годзі вам, мужчынікі!.. Чмута ня ведаеце?!.. Як трэ' было абараняцца, дзе ён быў?.. А цяпер яму і палякі не да смаку. Яму толькі той харошы, хто яго не чапае. Вось лепей пайдзеце хто на сустрэчу Андрэю. Можа... што якое...

— Пайду я, — узьняўшыся ад агню гукнуў Мацей Канцавы і зашпіляючыся пакіраваўся ў цемь.

— Вазьмі хоць сакеру, — зьварнуўся да яго Бусел.

— Не патрэбна мне твая сакера, я і так, — махнуўшы рукою адказаў Мацей.

— Вось, бачыш. І дзіцёнка страціў, а ня думае, як ты.

Гаворка спынілася сама па сабе. Нехта ўскінуў на вогнішча палена. Раем бліскучых чмялёў палыхнула ў змрок іскар'е і пагасла. Ціха жуюць пасарпваючы коні. У махнушах, уверсе, ледзь чутна гудзіць вецер, перабіраючы, як струны струманту, іглы лап, унізе, ля вогнішча кожны тчэ свае думкі.

Коні паднялі галовы, застрыглі вушмі — здалёк чутна патрэскваньне сухіх галінак. Між хвоямі ў цені мільганулі постаці і вынырнулі на асьвечаную палану. Андрэй Хвошч вёў за руку свайго сына; адзаду ішоў Мацей Канцавы.

— Ну, здароў Іванька, партызан прыбалацкі. Выкладай навіны. Як там жывецца ў вёсцы? Што чуваць? Чаму ніякага паведамленьня ня было? Дзе палякі? Дзе таварыш Паўлаў? — пасыпаліся з усіх бакоў пытаньні. А партызан Прыбалацкі Іванька, дваццацігадовы хлопчык, убачыўшы свайго Буланчыка, падбег да яго і пачаў гладзіць мяккую цёплую шыю. Прыцель Іванькі цёрся галавою а шэрую сьвітку.

— Палякі пакінулі воласьць. Таварыш Паўлаў заклікае вярнуцца да гаспадаркі. Праз два дні будзе ў Прыбалацці, — прамовіў Андрэй Хвошч, пацягнуўшы смуродлівы дым самасею, — але,

мне здаецца, усім нам ня можна ісьці, частка на ўсялякі выпадак павінна застацца тут. Занадта ўжо часта наведваліся ў апошні час да нашых палякі. Каб чаго ня было часам.

— Дзякуй табе! Ты як сабе хочаш, хоць і зьвякуй тут, а я пайду,—прабурчэў Гнюс.

— Та...а...ак! А вось Гнюс нам так ніколі не казаў аб гэтым, а ён-жа хадзіў...

— Ня ведаў—таму і не казаў.

— Хм!.. Ня ведаў!?

Узьняўшаяся была зноў спрэчка спынілася, бо Андрэй Хвошч пачаў перадаваць больш дробныя навіны з жыцьця вёскі.

Вёска Прыбалацьце гублялася сярод рэдкага балотнага ляску і хмызьнякоў. Пад'яжджаючы—адразу ня ўбачыш.

Хаты, шукваючы больш-менш сухой лапіны, былі параскіданы па лесе. Звычайнае для вёскі вуліцы ня было. Вакол кожнага двара ляжала балота—курыца ня пройдзе, не замачыўшы ног.

Не паспелі яшчэ ўзьняцца ўгору пад цяплынёй сонечных праменьняў космы густога туману, як пачаўся па вёсцы рух.

Жвавей затупалі жанкі ля калодзежаў, ямчэй паскрыпвалі нізка схіляючыся пад спрытнымі рукамі стрэлы, радасьней закураліся снім дымком перакладзеныя бяроставыя цагляныя коміны хат, часьцей і часьцей выбягалі за вёснiцы басанож, у адных кашульках бяз шапак дзедзі і сваімі снімі, карымі, шэрымі зочкамі пільна ўглядаліся ў зацягнуты смугаю лес.

Вёска чакала сваіх гаспадароў-абаронцаў, дзедзі—бацькоў і братоў.

Каля самай крайняе хаты —

Піліпа Каравая—што старым грыбам падсела бліжэй к лесу, сабраўся ўжо жмут людзей.

Барадатны і безбародны, стары і маладзейшыя, у даўгіх кашулях з расхрыстанымі грудзінамі і так у кажухах грамадкамі па тры, па чатыры чалавекі стаялі прыбалатцы перад нізенькімі пахіснуўшыміся ў бок ганачкамі, сядзелі на прыступачках, на прызьбе. Ціхая гутарка прарывалася часамі моцным слаўцом і ў бок ляцеў плявок,—відаць узяло за сэрца.

— Кінь ты мяньціць языком, малатарня! Не на панскай службе,—кінуў Гнюсу Андрэй Хвошч. Калі табе аднаму не падабаецца, гэта ня значыць яшчэ, што павінна быць па твойму. Праўду я кажу, людцы?—зьвярнуўшыся да сялян запытаўся Хвошч.

— А хто ў яго будзе пытацца. Ён у нас вядомая...э...э...э... жыла, яму што, сядзіць на даронай,—гукнуў Максім Кудзер.— Яму і палякі...э...э...э...былі за брата, але...

— Відаць мала яшчэ пачухаўся, хочыць большага,—азначыў дзядок з бародкай клінушкам, вымаючы з зубоў чорную пракапцелую люльку на даўгім дыбуку.

— Ну, а мы ня хочам ні палякаў, ні тут у гэтым балоце душыцца. Вось, як прыдзе таварыш Паўлаў, дык і заявім, хай на пасёлкі, ці як выдзяляе. Годзі нам тут гвісьці ў балоце.

— Го!.. Знайшлі з кім спрачацца. Ці вы, мужчыны, ня ведаеце, чаму Гнюс ня хоча? А папытайцеся лепей у яго, калі што дрэнна ляжыць за кім пабяжыць,—установіў дзед Сымон, сьмяючыся сваім бяззубым ротам, пры гэтым яго вочы і да таго малень-

кія зрабіліся яшчэ меншымі. Папытайцеся, чаму сталі не да-смаку яму палыкі.

— Няма чаго і пытацца, — акрысіўся Гюс, — усе пашлі, ну і я пашоў.

— Пашоў!.. Го!.. го!.. го!.. І бабу не пашкадаваў, — зарагаталі вакол.

— Што баба? Баба тут ня прычына...

— Вядома, баба тут з боку. Скажы лепей, што з палыкамі жыць, ня нашых курэй сачыць, затым і пабег, — ня сунімаўся дзед.

— Ну і дзед Сымон, ну і галава. Ах! каб цябе качка ўбрыкнула. Трэ́ было яго так падкалупнуць...

— Што Гюс? Гэта табе ня мінулае?! Памятаеш, як ты фанабэрыўся і не прыступіся было к табе.

— Да ён, браткі, зараз вам усю сваю радню выкладзе, як баба ягоная яечкі з падолу...

— Ой! дзед, умарыў...

— Хай лепей вас кашуля не чапае!.. Папрывыкалі ў лесе языкі часаць і тут суняцца ня можаце, лепей...

— Дапраўды лепей табе разумнейшаму ад нас на печы ляжаць ды старага чакаць, а мы тут, тым часам, і без цябе ўправімся. Умарозуму пазычаць ня пойдзем. Будзь спакойны.

Як прыбыты сабака, асьмеяны Гюс, пераходзячы ад аднаго грудка да другога пад вострыя слоўцы і рогат сялян, накіраваўся да сябе.

Надвечар у хаце Піліпа Каравая сабраліся Андрэй Хвошч, Максім Кудзер, дзед Сымон, маўклівы Мацей Канцавы і так дватры селяніна.

Думка аб выхадзе з гэтых ба-

лотаў моцна засела ў сялянскія галовы — нічым ня выб'еш.

Трэ́ было абмазгаваць, бо апрача Гюса было яшчэ некалькі гарлапанаў, яго прыхільнікаў.

Зямліста-шэрыя твары напружаны. Нават дзед Сымон і той не жартаваў.

— А ўсё-ж, як не кажэце, а мне здаецца, што Гюс нешта нядобрае надумаў, — парушаючы агульную маўклівасьць зазначыў Хвошч. — Вы, братке, пасудзеце самі. Ён-жа сьпярша не пашоў з намі, а нейк ужываўся з палыкамі, потым ужо далучыўся і то не не дый прападзе на дзень, на два. Дзе блытаўся, хто-ж яго ведае. Казаў, што ў вёсцы, але там толькі паказваўся. Я не нагаварваю, як сабе хочаце, але-ж пасья яго крэходу забілі Анупрэя Рудага і Ільлю Салдата.

— І майго Паўлючка, — як-бы прачнуўшыся дадаў Мацей Канцавы.

Цяжкая маўклівасьць павісла ў хаце.

— Мне здаецца, ты, Каравай, як старшыня, зьвярні ўвагу на Гюса і яго аднадумцаў, — зазначыў да Піліпа Хвошч. Пагаварыў бы з таварышам Паўлавым. Ты-ж ведаеш, як ён з такімі хутка разьбіраецца.

— Та...а...ак!.. Трэ́ будзе нагаварыць.

За вакном сьмяяўся сваім срэбным сьмехам мясячык. Ноч стаяла пагодлівая. Было сьветла — увесь двор, як на калясе відаць.

Ад сьцяны, што ад лесу, метанулася цень: зьнікла ў кустоў.

Шчакаўшы крыху скрыганулі вёсьнічкі Гюсавага двара. Ём адгукнуліся пеўні недзе ў другім канцы.

Была поўнач.

Два дні не паказваўся з хаты Гнюс—хадзіў некуды. Жонка-ж ягоная, ласкатуха Макрына, ураньні ля калодзежу бедавалася суседкам на хворасьць свайго мужыка.

— Ведаеце, кумачкі, каб ня гэтыя палякі, не ляжаў-бы мой Трахімка на печы. А то, як пажыў, даражэнькія, у лесе, дык ломіць яго сардэшнага, усе костачкі ныюць. Ні табе ўстаць, ні табе сесьці. Намаялася я з ім. Вось паверыце, павярнуцца і то сам ня можа.

— А ці-ж ня ён гэта ўчора раніцаю ішоў. Бегла я па ваду—забылася з вечара прынесці—і бачу, усё роўна, як твой Трахім ідзе. Тады яшчэ падумала я, добра табе, Макрынка, што мужык у цябе такі гаспадарлівы, не пасьпеў прысьці з лесу, а ўжо ля двара капошыцца,—запыталася суседка сухотніца Дарка.

— Што ты гэта, Дарачка, пераксьціся!.. Ён-жа ў мяне на печы ляжыць, стогне як малое,—збялеўшы крыху засакатала Макрына,—гэта табе здалося.

— А можа...

— Ты гаворыш захварэў. Да ці-ж ён такі адзін быў там. І нашыя былі. Глядзі, нічога ім,—збярнулася маладуха Агап.

— А вы-ж, мае ягадкі. Ён-жа, небарака, у мяне надта кволы, такі ўжо далікатны, што ні прывядзі гаспод. Толькі што якое—зараз брык і хварэе. Вэнь, памятаеце можа, на хрэсьбінах у Піліпёнкавых—і што там было—вышій, распацеўшы, кварталы вяды халоднай, а думала памрэ. Ледзь адхадзіла яго.

— Ну, на гэтым жывы будзе. Паляжыць на печы, выгрэецца і ачунае.

— Ачунае... Даў-бы та гаспод!.. А можа... і к лепшаму, што захварэў,—не пацягнуцца на гэты сход. Скажэце вы, бабачкі, што-та мужчыны надумаліся. Мне мой Трахімка нешта казаў, але я неяк уцяміць ня ўцямлю. Нейкія пасёлкі, ці як там?

— А хто іх ведае. Нешта казалі пра пасёлкі, а што—нам і клопату столькі,—адказала Дарка.

— Ай, сястрычкі, нешта боязна. Каб ня было горай. А тут яшчэ гэты з [воласьці Паўлаў, здаецца так, унадзіўся. Гэта ён кліўкі падбівае, ня іначай, як ён.

Зрабіўшы сваю справу, падзяліўшыся з суседкамі сваім „горам“, Трахіміха падхапіла каромысел з вёдрамі і перавальваецца, як качка, рушыла на сваіх абрубках-нагах праз вуліцу.

Каля Караваевай хаты збіраўся народ.

Тым часам па шляху, глыбока парэзанаму каткамі, з нязліччонымі адбіткамі сялянскіх лапцёў, з каўдобінамі цягучае, ліпкае гразі, мерным пьвёрдым крокам пасоўвалася ў Прыбалацьце постаць у кожанцы.

Шапка, ссунутая на патыліцу, адкрывала цёпламу вятрыску гладкі высокі лоб з мокрымі, зліпшыміся ад поту валасамі. Праз бронзавы загар шчок прабівалася чырвань. На правільным, сухім твары ня відаць утомы. Шэрыя вочы ўпівліва ўглядаюцца ўперад.

А дарога доўгая, цяжкая. На ботах вялікімі камякамі папрыліпала гразь—замінала хадзе.

Праз гальлё хмызьнякоў паказалася агарожа ў тры жэрдкі, далей расплясканыя гумны з азяродамі, на самай дарозе пахіснуўшыся ў бок драўляны чілы

крыж з адбітай—засталася адна рука—фігуркай.

Падарожны прыбавіў кроку і ўвашоў у Прыбалацьце.

Заўважыўшы кожанку, ад Караваявай хаты грудок сялян з радасным гулам рушыў насустрэч.

Нібыта роў матку, абступілі прыбалатцы Паўлавага. Паціскаючы руку, кожны лічыў патрэбным што-небудзь сказаць, кожны спадзяваўся пачуць для яго цікавае.

Вестка, што прышоў Паўлаў, мігам абляцела вёску і з кожнага двара пацягнуліся ад мала да вяліка.

Сярод натоўпу, хаваючыся за шэрыя сьпіны, выглядаў і „хворы“ Гюс. Ня ўлежаў-ткі на печы—прыцягнуўся.

Ягонныя зялёныя вочкі з-пад рудых броваў бегалі па бакох. Здавалася, што ён абмацаваў поглядам кожнага, шукаў некага, але знайсці ня мог.

Адпачыўшы крыху на прызьбе, пагаманіўшы аб жыцьці-быцьці сялян, Паўлаў увашоў у хату.

Распачаўся сход.

Гоняй трое ад вёскі, сярод куп'я і валежніку, пасьвілі канюшкі прыбалацкія свае сухарэбрыя длінахвостыя коні.

Ля вялізнага трухлявага пню, што курыўся сівым дымком, чуліся звонкія дзіцячыя галасы, а пах гарэлага сала казытаў у носе. То, уторнуўшы на ачышчаны ад лісьця пруток, кожны канюшок сгаранна смажыў на вугальлі кавалачак сала, што выенчыў у маткі і, сьмяючыся, апякаючы сабе губы, смажна заядаў цалер чорным хлебам.

Спутаныя, а то і проста так пушчаныя коні паразыходзіліся па пнёўніку, шукаючы травы і,

толькі здалёк чулася балбатаньне рознагалосых балабонаў.

Ня доўга прышлося маленькім канюшкам высёла, бесклапотна палуднаваць.

— Палякі!..—крыкнуў з жахам зьбялелы, як палатно, Рыгорка здала.

Ён хадзіў адварочваць бліжэй да агню і заўважыў на шляху ўзброены атрад. Бяз памяці, забыўшыся на коні, кінуўся бегчы Рыгорка звочыўшы коньнікаў, каб папярэдзіць хлапцоў.

Бы пскляты ад каршуна разьбегліся хлапчукі. Кінуўшы ўсё, праз кусты і поваль, падаючы і зноў узьнімаючыся, беглі на ачосы ў вёску з крыкам канюшкі.

Па дарозе на ўзмыленых конях скакалі добра вядомыя ім палякі.

— Палякі!.. Палякі!..—данеслася да хат і ўспалашыла вёску.

— Дзе? Якія палякі? Адкуль маглі зьявіцца яны?—мільганула ў думках Паўлавага, калі пачуў ён крык.

Страляніна, конскі тупат, плач, энк—былі надцвяджэньнем нечаканага.

— Хлопцы, па зброю!..

Але было ўжо позна... Атрад ускочыў у вёску. Страляючы, расьскаціліся палякі па закавулках.

Пры першых крыках разьбегліся сяляне хто куды. Хто па зброю, а хто... і хавацца. Пачуліся звон пабітага шкла, наасобныя стрэлы, лаянка, крыкі, выцьцё.

Думаць аб арганізаваным выступленьні ня прыходзілася. Хату Каравая абкружылі жаўнеры—у ёй застаўся Паўлаў. Трэ' было спасацца самому. Куды?.. Як?.. Скінуўшы кожанку і шапку адстрэльваўся Паўлаў праз акно, але дзе-ж там. Ён адзін—іх багата.

Усё часьцей і часьцей пачалі чокань кулі па сьценах, нібы лічылі барвеньне хаты. Вось улацела чмелем у хату адна, за ёю другая... Трэцяя джыганула Паўлавага ў бок, але ён у гарачцы не пачуў болю. Толькі чырвоная пляма распаўзлася па кашулі.

Сядзець у хаце—возьмуць жыўцом, а там... Кола жаўнераў сьцягвалася... Засталося два патроны... А, лес блізка. Лес кліча, лес схавае, ня выдасьць, не, не падмавіць... Прарвацца бы... дабегчы...

Моцным штуршком выбіў раму... Выскачыў праз вакно...

Трыццаць крокаў, а там... лес, там...

Яшчэ адна куля зьвізнуўшы моцна штурханула Паўлавага ў голаў.

Захадзілі адразу ў ваччу кругі жоўтыя, сінія, зялёныя... Замітусіўся, захістаўся лес, кусты... Пачуўся зьвон... Потым... Калыхнулася пад нагамі зямля і растуцілася...

Кавырнуўшы мысам боту купіну, моцна сьціскаючы ў рудэ наган, як падкошаны войстрай касой, зваліўся таварыш Паўлаў.

А ў хаце, забіўшыся ў самы

цёмны кут на печы, з вытарачнымі ад жуду на лоб вачмі, ляпаючы зубамі, сядзеў Гнюс і пільна прыслухоўваўся.

Ці не па яго йдуць?—нясупына сьвідравала думка яго голаў.

Момантамі, пад цяжарам зробленага і чаканьнем нязьбежнай расплаты, Гнюс гатоў быў бегчы к вяскоўцам і кінуўшыся ў ногі павініцца ім, што гэты здрайца ён, што гэты ён павёў палякаў, можа чыстасардэчным прызнаньнем паменшыць сабе кару, выпрасіць жыцьцё. Але баязьнь натоўпу, баязьнь помсты вяскоўцаў, небясьнека за сябе клешнямі ўпіліся ў яго сэрца, сьмяртэльным жахам скоўвалі Гнюса.

Любасьць да свайго ўласнага жыцьця, да сваіх выгодаў прымушала Гнюса пры кожным кроку, пры кожным гуку, якія даходзілі да яго, яшчэ шчыльней прыціскацца да печы, жадаючы знайсці ў ёй абаронцу і сьсіне-лыя вусны вугніва выкідалі:—Браточки! Ня я... Далібог ня я віною... Родненькія мае! Гэта-ж...

Гнюс заставаўся гнюсам.

Страляніна на вёсцы сьціхла—агідная справа была скончана.

Красавік 1928 г.

АЛЕСЬ ЖАЎРУК.

Уперад.

Хлопцы, галубчыкі, братцы—
Сёння ня трэба журбы!
Гляньце—вясновая радасьць
Сочыцца ў стрэхах сяліб.

Гляньце—юнацкая шчырасць
Звоніць у песьнях ізноў;
Шчок загарэную чырвань
Хмелем жыцця спавіло.

Песен разгульных і п'яных
Шмат пралілі над трысьцём,
Шмат ў багню пагублялі
Буйных размашыстых дзён.

Годзе! Сягонья ня трэба
Піць адзваніўшага сок—
К новаму сьцежкі цярэбіць
Новай вясны калясо.

Хай ў віратлівым разгоне
Мора жыцьцёвага плынь
Наш загартованы човен
Ўперад стралою імчыць.

— Туга надзягівай жагель!
— Дружна на вёслы наляж!
— Уперад, дзе ў сонечнай далі,
Сонечны, сьветлы маяк!

— Ўперад—ня сядзем на мелі!
— Ўперад—на поўны ход!—
Толькі адважным і сьмелым
Чырванью рдзее усход.

Толькі бадзёрым і дужым
Пеніцца шчасьцем жыцьцё!...
— Братцы! Сягонья ня будзем
Песен губляць над трысьцём!

Рагачоў.

АЛЕСЬ БЛАКІТНЫ.

Над вадою павіснулі вербы.

Над вадою павіснулі вербы,
Ціха дрэмлюць, купаюць падол,
Зоры ясныя ўсеялі неба...

Эх, як міла, чароўна наўкол!

Месяц ў люстра глядзіцца ў бяздоньне
Аksamітна бліскучай вады,
Сьвет ліловы ільлецца на ўлоньне,
Твар цалуе зямлі малады.

Эх, прыгожы лішнёвыя ночы,

Колькі ласкі, у вас пекнаты!

Памятаю, як ласкай дзявочай

Грэла сэрца юнацкае ты!

І абсыпала ясныя вочы

Ў васільковую цьвечень завей,

Дарагая, прыйдзі гэтай ноччу,

Ой, прыйдзі-жа, прыйдзі ты хутчэй!

Дзе павіснулі сонныя вербы;

Дзе лунае начная краса,

На разложысты бераг цяўковы,

Ты прыйдзі дарагая туды!

Веска Танежычы Чырвона-Слабадзі р.

В. ГАРАЎСКІ.

Л і р н і к.

Раніца расплылася бледнай усмешкай. Ружовы ўсход заслانیўся далёкім блакітам, а над крывой лініяй узгораў паказалася вагніста-чырвоная сонца. Задорна-вясёлы сьпеў птушак урываўся ў хату, стукаў у шыбы вакна і званам пяшчотна-радасных пераліваў будзіў гарачыя парываньні і жаданьне няўміручай радасьці.

Я адчыніў вакно.

На вуліцы гулялі дзеці. Ёх бязтурботнасьць навявала пяшчотны спакой і ўпрыгожвала жывую гармонію веснавой раніцы бесклапотнай дзіцячай радасьцю.

Да іх падышоў вясковы старац-лірнік. Дзеці змоўклі, прыціхлі. Пакутна-зьянможаная постаць старца ўстрывожыла дзіцячую радасьць, навеяла цень смутку і журбы. Спачуваючы паглядалі на стомлены твар, пакінуўшы вясёлую гульню. А старац усё стаяў нярухома, гледзячы ў даль пустымі, патухшымі вачамі. На складках шэрага твару мялявалася глыбокая задума. Моўспоміў сваё дзяцінства і ласкава-вясёлую дзіцячую радасьць? Ці моў думаў аб тым, што ён сваім зьяўленьнем перашкодзіў бесклапотнай гульні?

— Дзедка, зайграй нам песьню,—загаварыў старэйшы хлопчык, калі дзед павярнуўся, каб адыйсьці.

Дзед намацаў кійком калоду і сеў. Некалькі хвілін ён прасядзеў нярухома, а пасля паклаў ліру сабе на калені і ціха дакрануўся струн.

Дзеці селі паўкругам на зямлі і слухалі.

Першы зык быў няроўны і ціхі. Струна азвалася няроўным і кволым заміраньнем і змоўкла. Дзеці палохліва азірнуліся кругом і, здавалася, уцякалі некуды, усьлед за ўміраючым званам струны. За першым зыкам азваўся другі, больш цвёрды і пэўны, падобны да плачу дзіцяці, за другім трэці, і павольна ўзрастаючы палілася балючая песьня прыгону. Заплакала ліра глухімі ўздрыгамі, дрыжачым стогнам трапела нутро. Заліліся струны глухім надорваным плачам. Старац раптам абарваў сваю песьню. Твар яго застыў у нямым напружаньні, а вочы паглядалі ў даль выцьвеўшым патухшым блескам.

— Дзедка, зайграй што вясёлае,—зноў загаварыў старэйшы з дзіцяй.

Старац здрыгануўся. Шырока ўдыхнуў у грудзі струмень сьвежага паветра і нечакана ціха прагаварыў:

— Я, дзеткі, сьніў дзіўна-прыгожы сон...

—Раскажы!

У адказ адгукнуліся струны радасна-прыгожымі перазвонамі. Бурліва азваліся грымотныя акорды і патанулі ў прысьпешаным нясутрымным рытме. Нарастала бурапеністая сіла, ап'яняла жывым пякучым голымем і парывала некуды ў далёкую, нязьведаную шырыню. Магутным уздымам хваляваліся пералівы радаснай песьні. Будзілася вялікае жаданьне жыцьця, і здавалася, што песьні веснавой раніцы прыціхлі, а сонца ласкавей глянула на камяна-нямы твар старца.

— Дзедка, гэта ня сов, гэта праўда!

— Дзеду, паглядзі, во гэтак радасна кругом.

— Гэта ня сов!

Засыпалі краскамі дзіцячых пяшчотаў; хацелі выліць струмень радасьці, што ў сэрцах іх запалала жывымі аганькамі. Хацелі паказаць сонца-кветныя ўзоры, пры

несьці прыгожа-прыгожы падарунак адзінокаму вандроўніку. Спляталі дзіўны вянок з усіх колераў і красак. Але змучаны твар старца быў каменна-спакойным. Пустыя патухшыя вочы ня бачылі сапраўднай радасьці, ня бачылі жывых пераліваў маладога жыцьця.

Стара-Дароскі раён,
вёска Кавалічы.

А. АТАВА.

Да зарава!

Шагай, мой любы край!..

— Шляхі Саветаў,
Цябе да зарава вядуць.

Шасьцяць сьцягі,

І—кажуць нам аб гэтым,

І—кажуць нам аб гэтым—

Думы.

* * *

О кветы-думы!

Як-жа вас багата?

— Прад вамі хіляцца

У просіні—

Гады...

І—ведаюць пра гэта,

Вёсак шэрых хаты,

Пра гэта ведаюць,—
І гарады...

* * *

Будуем Беларусь,
Будуем па заветам!..

Іх нам

Пакінуў Ленін-правадыр...

Рабочы й селянін,

Вучоны і паэта—

Па краі

Іх—

Праводзяць правяды...

* * *

Шагаем і шагаем—

Расквіт буяе...

Згараюць мускулы

Па днёх і па часох...

І: ўсе, о вольны кут,

За камунізм згараем,

Яму—

Усё, усё—дарым, нясём!..

* * *

Мой вольны, мілы край—

Любі Саветы!..

Да зарава цябе,

Яны вядуць...

Шасьцяць сьцягі—

І—кажуць нам аб гэтым,

І—кажуць нам аб гэтым—

Думы...

в. Пластом,

Любаньскага раёну.

ЯН ПРАЛЕСКА.**Беларусі.**

Краіна родная,
 Краіна дарагая!
 Ты знесла шмат
 Ад ворага
 Пакут.
 Дык вось чаму,
 Той час
 Успаміная,
 Пра новы час
 Хачу сьпяваць
 Я тут.

Эх, час прабег!
 Эх, час прабег
 Змаганьняў,
 Цяпер жыве
 Другім жыцьцём
 Народ
 І толькі часам
 Успомняцца:
 Паўсхныні
 У жудасны
 Дваццаты год.

Ну, а цяпер?!
 Цяпер жыцьцё

Струменіць,
 Нарывам радасьці,
 Задорам
 Новых дзён.
 Жыцьцёвы вір,
 Васёлым шчасьцем
 Пеніць,
 Эх, ня спыніць,
 Свайго жыцьця
 Разгон!

Ідуць гады...
 І дзень за днём
 Зьвікае,
 Ідуць гады...
 Гады
 Жыцьця—разгон.
 Краіна родная,
 Бы кветка
 Расьцьвітае,
 Сягонья
 Родны край,
 У цьвецені
 Новых дзён!

вёска Уласавічы,
 Бабруйскага раёну.

БАРЫС ЦІВУН.**Трыолет.**

Узьвіўся верш у воблачную просінь,
 Ускалыхнуў у лозах туманы,
 На скрыдлах мараў—матылькоў вясны
 Узьвіўся верш у воблачную просінь:
 Раняе жвір квяцістых даляў сінь
 На каласіетыя дасэні-кросны,
 Узьвіўся верш у воблачную просінь,
 Ускалыхнуў у лозах туманы.

Клічаўскі раён.

А. ЖУКОУСКІ.

Самагубцу.

Так, так... ну... бывай...
 Ну, бывай назаўсёды, дружа.
 Шкода, шкода цябе цераз край
 І нек дзіўна, ведаеш, дужа.
 — Як-жа так? Хіба ты
 З намі быў—не па-нашаму думаў?
 Бач: вясна! і на дрэвах лісты...
 Дзе-ж тут месца для суму?
 — Вось стаім над табой—
 Усе хлопцы, ўся наша ячэйка,
 А ў цябе ад скроні дугой—
 Чырвоная страшная зьмейка.
 — Чуем,—кажуць,—сям'я...
 Чуем,—кажуць яшчэ,—каханка...
 Яшчэ болей здзіўляюся я
 І яшчэ мне страшней твая ранка.
 — А здавалася ўсім,
 Што ў змаганні з жыцьцём, з сабою
 Зноў ты будзеш, таварыш, такім,
 Як на фронце, чырвоным гэроем.
 — Але фронт і жыцьцё
 Гэта розныя, мусіць, рэчы.
 Ты ганебна ўтаропеў і ўцёк,
 Прапу ўсклаўшы на нечыя плечы.
 — Што-ж, таварыш... бывай!
 Адпачні, калі праца стаміла.
 Ну, а наша жыцьцё возьме край,
 Нашу кроў перальле ў свае жылы.

Бабруйскі раён.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА.

Хв. Явару. Апавяданьне „Стрэлчак Мігай“ пойдзе ў № 5 „Вясны“.

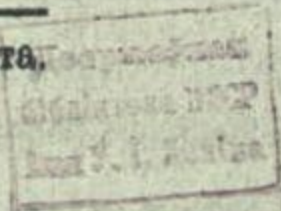
В. Гараўскаму („Бяз помсты“), Рыгору Бахта („Галітары“), Язэпу Сукала („Возера-Князь“), Жукоўскаму, З. Ліпнёваму (вершы)

—надасланыя творы будуць змяшчацца ў чарговых нумарох „Вясны“.

Я. Сноўскаму, Маразевічу, Лебедзеву, К. Хвойка і Л. Рамановічу—надасланыя вершы да друку не падыходзяць.

Рэдактар Міхась Лынькоў.

Бабруйск, друкарня Камунграса.

З 1 ЧЭРВЕНЯ ПА 1 ЛІПЕНЯ 1928 года
рэдакцыя газеты „Камуніст“ абвясчае

КОНКУРС НА ЛЕПШАГА ЗБОРШЧЫКА

ПАДПІСКІ НА ГАЗЕТУ „КАМУНІСТ“.

20 прэмій для лепшых зборшчыкаў **20 прэмій**
падпіскі ўстанаўліваецца

1-ая прэмія—суконны касцюм (ці 43 рублі грашмі), 2-ая прэмія—кожаная курткі (ці 25 р.), 3-ая прэмія—ружжо-бярданка (ці 20 р.), акрамя таго ў ліку прэмій—суконныя штаны, рубашкі, часы-ходзікі і іншыя рэчы.

Права ўдзельнічаць у конкурсе мае той, хто зьбярэ ня менш 30-ці трох-месячных падпішчыкаў.

Увага: Адзін шасьцімесячны падпішчык лічыцца за двух трохмесячных, дзевяцімесячны—за трох і г. д. Аднамесячныя падпішчыкі паралічваюцца ў трохмесячныя з разліку: 3 аднамесячных—1 трохмесячны.

Палучыўшыя прэміі могуць атрымаць іх грашмі па кошту той ці іншай прэміі.

Зборшчык падпіскі, акрамя таго, атрымае 10 процантаў падпісной платы ў сваю карысьць.

Селькоры, лістаносцы, ізбачы, камсамольцы, вясковая моладзь і ўсе перадавікі вёскі! Бярыце ўдзел у конкурсе. Пашырайце падпіску на акруговую сялянскую газету „Камуніст“.

Кожны падпішчык газеты „Камуніст“ атрымоўвае штомесячна два бясплатных дадаткі да газеты (літэратурны—„Вясна“ і кааператыўны—„За калектыў“). Трэхмесячныя падпішчыкі, акрамя таго палучаюць яшчэ прэміі: карціны ці партрэты.

РЭДАКЦЫЯ ГАЗ. „КАМУНІСТ“.